

rechtstreeks met de individuele ministers zou kunnen regelen, dat hij als minister-president nieuwe, vèrgaande bevoegdheden zou krijgen, speciaal op het punt van de 'terugkeer', dat van Boeyen definitief minister van oorlog zou worden, dat de 'terugkeer' voorbereid zou worden door van Boeyen en Furstner, met medewerking, voorzover nodig, van Steenberghe, en dat drie ministers: Albarda, Bolkestein en van den Tempel, hun portefeuille zouden verliezen om, zolang het kabinet nog in Engeland was, als ministers zonder portefeuille op te treden; voorts zou het nieuwe kabinet niet eens in de week maar slechts eens in de veertien dagen bijeenkomen. Er zou dus in feite een soort *War Cabinet* komen, bestaande uit Gerbrandy (voorzitter), van Boeyen, Furstner, van Kleffens, Steenberghe en Welter – een kabinet ook dat in veel sterker mate dan het vorige onder de persoonlijke invloed van de koningin zou staan.

Die opzet was, wat de vorming van een *War Cabinet* betrof, misschien verdedigbaar uit een oogpunt van staatsnoodrecht maar wat de verhouding tussen de koningin en de ministers aanging, in elk geval in strijd met bijna een eeuw Nederlandse geschiedenis; hij was bovendien innerlijk tegenstrijdig. Immers, wanneer het de bedoeling was, 'het bestaande kabinet te hervormen', impliceerde zulks dat in wezen alle ministers zich in de nieuwe opzet zouden schikken – hoe kon Gerbrandy ook maar een moment aannemen dat ambtgenoten als Steenberghe en van den Tempel dat zouden doen? En zou daar dan niet uit voortvloeien dat ook Welter en Albarda niet tot medewerking bereid zouden zijn? Dat zou betekenen dat de vertegenwoordigers van de grootste twee politieke partijen die zich in augustus '39 achter het kabinet-de Geer geschaard hadden: de Rooms-Katholieke Staatspartij en de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, het kabinet zouden verlaten. Wat zou dan resten? Niet een hervormd, maar een misvormd, niet een gerestaureerd, maar een geamputeerd kabinet. Michiels, die blijkbaar de gedachtengangen van de koningin kende (wij nemen aan dat Beelaerts hem ingelicht heeft), waarschuwde Gerbrandy al kort na Dijkhoorns aftreden tegen de *War Cabinet*-opzet van de koningin, hem schrijvend dat de 'flinkheid (door) H. M. niet altijd met wijsheid wordt toegepast.'¹

Gerbrandy besprak zijn opzet eerst met Albarda en Bolkestein; Bolkestein wilde zich wel schikken, Albarda protesteerde maar zei niet dat hij, als Gerbrandy doorzette, zou aftreden. Bolkestein en Albarda waren de eersten van wie van den Tempel op 2 juli hoorde wat Gerbrandy van plan was.

¹ Brief, z.d., van Michiels aan Gerbrandy (archief min. pres., M 18(b)).